

Силабус освітнього компоненту «Теорія та методологія дисертаційних досліджень з історії та археології»

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність: В 9 Історія та археологія
Освітня програма: Історія та археологія (мова навчання – українська)
Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)
Рік навчання: 2025–2026
Семестр: 1

Структурний підрозділ	Кафедра історії України, історичний факультет
	ПІБ: Філінюк Анатолій Григорович Посада: професор кафедри історії України Вчений ступінь: доктор історичних наук afilinyuk@ukr.net Робоче місце: навчальний корпус № 2 (вул. Татарська, 14), кафедра історії України. Профайл викладача: https://histua.kpnu.edu.ua/anatolii-hryhorovych-filiniuk/ https://scholar.google.com.ua/citations?user=aTEFJ0QAAAAJ&hl=uk&oi=ao https://uk.wikipedia.org/wiki/Філінюк_Анатолій_Григорович https://science.kpnu.edu.ua/naukovtsi/filiniuk-anatolij-hryhorovych/ http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0007422
Лінк на освітній контент дисципліни	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=1696
Статус дисципліни	обов'язковий освітній компонент професійної підготовки
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	1-й семестр – 4 кредити ЄКТС / 120 год
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна/заочна
Політика дисципліни	Академічна доброчесність. Очікується, що роботи аспірантів будуть оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі аспіранта є підставою для її не зарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману). Відвідування занять. Передбачається, що всі аспіранти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Аспіранти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку аспіранти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. «Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» (Нова редакція) URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view. Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на

	навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес своєчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття. Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою. Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамою. Неформальна/інформальна освіта. У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view.
Що будемо вивчати?	Навчальною програмою передбачається системне вивчення аспірантами провідних напрямів, завдань, підходів, принципів й методів сучасної теорії і методології проведення дисертаційного дослідження з історії та археології й оформлення його результатів у вигляді рукопису дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, що включає як загальні, так і специфічні теоретико-методологічні засади і вимоги до такого виду кваліфікаційного дослідження. Основні теоретичні і методологічні аспекти підготовки аспіранта до своєчасного та якісного проведення наукового дослідження з обраної теми, реалізації основних його результатів в публікаціях у наукових фахових виданнях України, їх апробації на наукових форумах у формі доповідей і повідомлень, написання рукопису та захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з історії та археології. Теоретико-методологічні засади науково-дослідної діяльності та виконання різних видів історіографічних, джерелознавчих, інформаційно-фактографічних та інших видів робіт, технологічні аспекти написання публікацій у наукових фахових виданнях України, покликані відобразити основні результати дисертаційного дослідження; вимоги та інструментарій підготовки рукопису дисертації. Основні підходи і ключові вимоги до дотримання норм наукової етики та принципів академічної доброчесності здобувачами ступеня доктора філософії з історії та археології. Поглиблення знань про ціннісні орієнтири, теоретичні та методологічні підходи, типологію принципів і методів історіографічного, джерельного й фактографічного наповнення, логіку провадження та змістового оформлення рукопису дисертації.
Чому це треба вивчати?	Навчальний курс «Теорія та методологія дисертаційних досліджень з історії та археології» є обов'язковою освітньою компонентою професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності В 9 Історія та археологія, що виступає органічною складовою завершення теоретико-методологічної і практичної підготовки здобувача вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, спрямованої на

	самостійну реалізацію завдань з підготовки та захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з історії та археології. Це витікає з системного розуміння предмета теоретичних і методологічних засад підготовки дисертаційних досліджень з історії та археології», яка включає в себе: 1) формування в аспірантів чіткого уявлення про місце і значення їх теоретичної та методологічної підготовки, яка передбачає поглиблення сучасних знань про природу, специфіку і процедуру логічного мислення, умінь використовувати логічні закони, підходи, принципи, методи. прийоми і засоби для якісної підготовки, написання та захисту дисертації доктора філософії з спеціальності В 9 Історія та археологія; 2) засвоєння аспірантами знань і навичок, покликаних забезпечувати правильну аргументацію та критику історичних джерел, наукової літератури для визначених мети і завдань зі здобуття наукового ступеня доктора філософії з спеціальності В 9 Історія та археологія; 3) всебічного розуміння та усвідомлення комплексних знань про рівні методології дисертаційного дослідження і основних методів, засобів і прийомів дослідницької діяльності на теоретичному й емпіричному рівнях пізнання для своєчасного і якісного виконання та успішного захисту дисертації й отримання диплому доктора філософії; 4) врахування аспірантами методологічних підходів до пошуку істини, смислу і соціальних характеристик якості дисертаційного дослідження, сучасного стану процедур оцінювання якості дисертацій як неодмінної умови їхньої результативної наукової діяльності. 5) вміння застосовувати теоретичні, методологічні і методичні знання та навички для створення оригінального наукового дослідження.
Яких результатів можна досягнути?	Очікувані результати навчання з дисципліни: ПРН 01 володіти передовими теоретичними, концептуальними та методологічними знаннями, загальним науковим кругозором, необхідним для критичного аналізу та переоцінки наявних знань і професійних практик у сфері вітчизняної, світової історії та археології; ПРН 02 розуміти загальні принципи, методи історичних наук, а також фундаментальну, загальнонаукову і конкретно-історичну методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері історії та археології і у викладацькій практиці; ПРН 03 вміти самостійно планувати та виконувати наукові і прикладні дослідження з історії та археології, здійснювати критичний аналіз результатів власних досліджень і результатів інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням академічної доброчесності; ПРН 04 застосовувати сучасні інформаційно-комунікативні й інформаційні технології та системи пошуку, оброблення та аналізу історичної інформації в наукових дослідженнях; ПРН 05 вільно презентувати та обговорювати з фахівцями, широкою науковою спільнотою, суспільством в цілому українською та іноземною мовами результати досліджень, наукові і прикладні проблеми освіти, оприлюднювати результати власних досліджень у наукових публікаціях у провідних вітчизняних і міжнародних виданнях; ПРН 06 вміти застосовувати набуті знання про теоретичні підходи, принципи, методи і прийоми пізнання в науково-дослідній діяльності в процесі підготовки дисертації та подальшій науковій і педагогічній роботі; ПРН 07 вміти з'ясовувати причинно-наслідкові зв'язки подій і явищ вітчизняної та світової історії та відтворювати основний зміст окремих питань (проблем) історичного минулого; ПРН 08 вміти формувати власне системне уявлення про тенденції розвитку основних теоретичних і методологічних положень вітчизняної та зарубіжної історичної науки про минуле;

	ПРН 09 знати і вміти інтерпретувати історичні факти на сучасній теоретико-методологічній основі та з урахуванням досягнень вітчизняної і зарубіжної історіографії; ПРН 11 вміти здійснювати розробку навчально-методичного забезпечення, підготовку та прочитання лекцій, проводити семінарські / практичні заняття, організовувати самостійну і індивідуальну роботу студентів, в межах дисциплін, які вони вивчають, а також оцінювати результати їх навчання із застосуванням методів і технологій, які найкраще відповідають цілям оцінювання, змісту і характеру навчальної дисципліни, її окремих складників; ПРН 12 виявляти здатність дотримуватись етики, академічної доброчесності в процесі навчання і науково-дослідної роботи через дотримання принципів чесності, чесною праці та навчання і несприйняття плагіату, списування, несанкціонованого використання чужих напрацювань.
Як можна використати набуті знання та уміння?	Інтегральна компетентність. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми дослідницько-інноваційної і професійної діяльності в галузі історії та археології, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань з історії та археології і професійної практики з обраної спеціальності. Загальних компетентностей (ЗК): ЗК 01 здатність планувати, правильно організовувати свою діяльність та ефективно використовувати час для розв'язання комплексних проблем у сфері історії та археології на основі наукового світогляду і загального культурного кругозору з дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності; ЗК 02 здатності генерувати нові ідеї (креативність); ЗК 03 здатність до абстрактного і критичного мислення, аналізу та синтезу, пошуку, оброблення й аналізу наукової інформації з різних джерел; ЗК 04 здатність працювати в міжнародному контексті; ЗК 05 здатність розробляти наукові проекти, управляти ними, складати пропозиції щодо їх фінансування, реєстрації прав інтелектуальної власності ЗК 06. здатність використовувати академічну українську та іноземну мови у професійній діяльності та наукових дослідженнях, володіти комунікативною культурою; ЗК 07 здатність розробляти проекти в сфері історії та археології і управляти ними, презентувати результати наукових досліджень й/або інноваційних розробок академічною українською та іноземними мовами; ЗК 08 здатності демонструвати значну авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності; ЗК 09 здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення; ЗК 10 здатність проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності. Формування спеціальних (фахових) компетентностей спеціальності (СК): СК 01 здатності поглиблювати володіння основними концепціями, розуміння теоретичних і практичних проблем історії розвитку й сучасного стану наукових знань з вітчизняного та всесвітнього минулого; СК 02 здатність застосовувати сучасні теорії, методології, ціннісні підходи, фундаментальні, загальнонаукові і конкретно-історичні принципи, методи, засоби та інструменти теоретичних і емпіричних досліджень у сфері історії та археології; СК 04 здатність знати на професійному рівні події та явища вітчизняної і всесвітньої історії, осмислювати причини, сутність й наслідки цивілізаційного поступу, глобальних і регіональних історичних процесів, подій та явищ і їх роль подальшому розвитку людської цивілізації;

	СК 05 здатність виявляти, ставити і вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері історії та археології і забезпечувати якість виконуваних досліджень та дотримання права інтелектуальної власності; СК 06 здатність здійснювати процедуру інформаційної цінності джерел за допомогою порівняльного аналізу з іншими джерелами; СК 07 здатність проводити навчальні заняття та забезпечувати досягнення запланованих результатів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей і потреб студентів; СК 08 здатність реалізовувати професійні компетентності з виконання трудових функцій викладача закладу вищої освіти у процесі підготовки фахівців спеціальності В 9 історія та археологія з дотриманням аспірантоцентрового підходу; СК 09 здатність здійснювати і розвивати науково-педагогічну й освітню діяльність у закладах вищої освіти (наукових установах) в сфері історії та археології з урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду.
Зміст дисципліни	Навчальна дисципліна представляє собою органічну складову частину цілісної професійної підготовки аспірантів спеціальності В 9 Історія та археологія на третьому (освітньо-науковому рівні), що передбачає поглиблення і закріплення ними знань про теоретико-методологічне забезпечення підготовки й захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі історії та археології, здатності і готовності розв'язувати комплексні завдання в галузі дослідницько-інноваційної та професійної діяльності. Змістом навчальної дисципліни є знання, уміння, навички і компетентності здобувача, пов'язані з формуванням теоретико-методологічної моделі дисертаційного дослідження з історії та археології і застосуванням алгоритмів та методів оформлення його результатів у рукописі дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з історії та філософії. Вивчення навчальної дисципліни передбачає озброєння здобувачів сучасними знаннями про суть і специфіку наукової термінології, теоретичні аспекти, структуру методології і системні ознаки, логіку, принципи та методи дисертаційного дослідження, методологію джерелознавства та історичної критики джерел; теоретико-методологічні концепції в інтерпретації сучасної історичної літератури; підходи до обґрунтування актуальності теми, об'єкту, предмету, мети, завдань і наукової новизни дисертації; науковий стиль, методи та моделі історичного пояснення в дисертації; наукові положення і результати дослідження, які виносяться на захист; специфіку історичного мислення у майбутніх фахівців, а також про академічну доброчесність як засіб якісної науково-педагогічної діяльності.
Методи навчання	Словесні (лекції), наочні (демонстрування карт, таблиць, схем, презентацій та відеоматеріалів), практичні (семінарські заняття, практики) методи навчання, інтерактивні методи навчання: метод групової та індивідуальної роботи, дискусії, рольові ігри, метод проектування, проведення наукових семінарів та онлайн-конференцій; самостійна робота на основі законодавчих і нормативно-правових актів, історичних та археологічних джерел, наукової літератури, підручників, навчальних посібників, консультації, кваліфікаційна робота.
Інформаційне забезпечення	Рекомендована література Основна: 1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / [за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є Артюхова, І. О. Дегтярьової]. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 170 с. 2. Бхаттачарджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с.

3. Дзьобань О. Методологія, організація та технологія наукових досліджень: навч. посіб. для аспір. Київ – Одеса: Фенікс, 2025. 284 с.

4. Філінюк А. Г. Підготовка та публічна презентація дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія: методичні поради. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута» 2022. 32 с.

5. Яворська Т. І. Методологія та організація наукових досліджень: курс лекцій. Мелітополь : Люкс, 2020. 190 с.

Додаткова література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / [Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова]. Київ : Таксон, 2016. 234 с.

2. Актуальні проблеми розвитку вищої освіти: навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. В. Стинської, Л. Прокопів; авт. кол.: Стинська В. В., Прокопів Л. М., Завгородня Т. К., Нагачевська З. І., Савчук Б. П., Стражнікова І. В., Єгорова І. В., Ковальчук В. М., Салига Н. М. Івано-Франківськ, 2021. 430 с.

3. Афанасьєв А. І., Жарких В. Ю. Філософія та методологія наукових досліджень (конспект лекцій для аспірантів). Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2022. 115 с.

4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Харків: Право, 2023. 488 с.

5. Євтушенко М. Ю., Хижняк М. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 350 с.

6. Костін Ю. Д., Полозова Т. В., Шейко І. А., Костін Д. Ю. Теорія і методологія наукових досліджень: навчальний посібник для студентів (магістрів) усіх форм навчання. Харків: ХНУРЕ, 2021. 152 с.

7. Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д. Методологія наукових досліджень. Київ: Ліра-К, 2020. 352 с.

8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с.

9. Мельник О. О. Інтелектуальна власність. Конспект лекцій. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2020. 215 с.

10. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / [за ред. В. П. Горина]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. 170 с.

11. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / [укладачі: Н. В. Рашкевич, Ю. А. Отрош]. Харків, 2022. 291 с.

12. Омецінська І. Я. Конспект лекцій з курсу «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 80 с.

13. Стельникович С. В. Методичні рекомендації до семінарських занять з освітньої компоненти «Розробка дисертаційного проекту з історії України» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 48 с.

14. Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності: національна доповідь / [ред. кол. С. І. Пирожков, В. А. Смолій, Г. В. Боряк, Я. В. Верменич, С. С. Дембіцький, О. М. Майборода, С. В. Стоєцький, Н. В. Хамітов, Л. Д. Якубова, О. В. Ясь; Інститут історії України НАН України]. Київ : Ніка-Центр, 2020. 356 с., 12 с.

15. Claus P., Marriott J. History. An Introduction to Theory and Method. 3rd Edition. N.p.: Routledge, 2023. 516 p.

16. Johansson L.-G. Philosophy of Science for Scientists. Springer Undergraduate Texts in Philosophy/ New York Dordrecht London, 2025. 257 p.

17. Claus P., Marriott J. History. An Introduction to Theory and Method. 3rd Edition. N.p.: Routledge, 2023. 516 p.

	18. Johansson L.-G. Philosophy of Science for Scientists. Springer Undergraduate Texts in Philosophy. New York Dordrecht London, 2025. 257 p. Електронні джерела: 1. Сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти // URL: https://naqa.gov.ua/ 2. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського // URL: http://www.nbuv.gov.ua/ 3. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: http://www.nplu.kiev.ua/ 4. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: http://history.org.ua/uk 5. Сайт Інституту археології НАН України // URL: https://iananu.org.ua/pro-institut 6. Сайт Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації // URL: http://www.uintei.kiev.ua/ 7. Сайт Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України // URL: https://tsdavo.gov.ua 8. Сайт Центрального державного архіву громадських об'єднань України // URL: https://tsdahou.archives.gov.ua 9. Сайт Центрального державного історичного архіву України. м. Київ. URL: https://cdiak.archives.gov.ua 10. Сайт Центрального державного історичного архіву України. м. Львів // URL: https://tsdial.archives.gov.ua 11. Сайт Державного архіву Хмельницької області // URL: https://dahmo.gov.ua.			
Обсяг дисципліни (години) та види занять	На денній формі навчання: лекційні заняття (20 год.), практичні заняття (20 год.), самостійна робота (80 год.); на заочній формі: лекційні заняття (4 год.), практичні заняття (12 год.) і самостійна робота (104 год.).			
Система оцінювання результатів навчання	Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включається: семінарські заняття – 20 балів, модульна контрольна робота – 30 балів, самостійна робота – 10 балів та екзамен – 40 балів.			
	Поточний і модульний контроль (100 балів)			Екзамен
	Навчальний (змістовий) модуль 1 і 2 (100 балів)			
	Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	
	20 балів	30 балів	10 балів	
			білів	балів
Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях	Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка».			
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий контроль, виконання самостійної роботи, модульна контрольна робота			
Підсумковий контроль	Увесь навчальний курс «Теорія та методологія дисертаційних досліджень з історії та археології» оцінюється відповідно 100 балами за й завершується екзаменом.			
Локація				